Akceptują:

MINISTER
EDUKACJI NARODOWEJ
Joanna Kluzik-Rostkowska

Minister
Administracji i Cyfryzacji
Rafał TRZASKOWSKI

STRATEGIA ROZWOJU OŚWIATY MNIEJSZOŚCI BIAŁORUSKIEJ W POLSCE

Warszawa, Białystok 2014

Spis treści

Wstęp 3

I. Przesłanki do opracowania *Strategii* 3

II. Stan oświaty mniejszości białoruskiej w Polsce 6
II.1.Podstawy prawne organizowania szkół z językiem białoruskim jako językiem mniejszości narodowej 6
II.2. Struktura oświaty mniejszości białoruskiej w Polsce 8
II.2.1. Lokalizacja szkół z językiem białoruskim jako językiem mniejszości narodowej .. 8
II.2.2. Sieć szkół z językiem białoruskim jako językiem mniejszości narodowej w roku szkolnym 2012/2013 9
II.2.3. Dynamika zmian sieci szkolnej i liczby uczniów w latach szkolnych 1990 - 2013 9
II. 3. System zarządzania i finansowania oświaty 14
II. 4. Treści nauczania 16
II.4.1. Programy szkolne 17
II.4.2. Podręczniki szkolne 18
II.4.3.Finansowanie podręczników i książek pomocniczych dla mniejszości narodowych i etnicznych 19
II.4.4.Rzeczoznawcy 21
II.5. System oceniania i egzaminowania 21
II.6. Konkursy i olimpiada języka białoruskiego 21
II.7.Nauczyciele języka białoruskiego jako języka mniejszości narodowej (doradztwo metodyczne) 21
II.8 Rola organizacji pozarządowych białoruskiej mniejszości narodowej w oświacie białoruskiej 22

III. Propozycje działań i rozwiązań – zalecenia 23
1. Rozwiązania docelowe 23
2. System zarządzania i finansowania oświaty 23
3. Treści nauczania 24
4. Doradztwo metodyczne 25

IV. Monitorowanie realizacji *Strategii* 25

V. Załączniki 26
1. Nr 1 Szkoły z językiem białoruskim w latach 2002/2003 – 2012/2013 26
2. Nr 2 Rys historyczny szkolnictwa z językiem białoruskim (opracowany na podstawie tekstu przesłanego przez mniejszość białoruską) 35
3. Nr 3 Lista rzeczoznawców do spraw podręczników języka białoruskiego 38

Wstęp

Celowość opracowania niniejszego dokumentu, podejmującego próbę odpowiedzi na pytanie o przyszłość oświaty białoruskiej mniejszości narodowej w Polsce, wynika z jednej strony z rangi, jaką w Rzeczypospolitej Polskiej nadaje się realizacji praw mniejszości narodowych i etnicznych, z drugiej zaś – z wyzwania wynikającego ze specyfiki tej części oświaty polskiej, która umożliwia podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej uczniów należących do mniejszości białoruskiej, będącej drugą co do wielkości mniejszością narodową w Polsce. Podczas Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań, przeprowadzonego w 2011 r. przez Główny Urząd Statystyczny, narodowość białoruską zadeklarowało 43.878 obywateli Rzeczypospolitej Polskiej.

Zgodnie z obowiązującym w Polsce prawem oraz międzynarodowymi zobowiązaniami naszego kraju, obywatele polscy należący do mniejszości białoruskiej mają prawo zarówno do nauki języka, jak i do nauki w języku białoruskim jako języku mniejszości narodowej, podtrzymywania własnej tożsamości narodowej poprzez poznawanie dziedzictwa kulturowego przodków oraz akcentowania emocjonalnej więzi z Małą Ojczyzną.

Analiza oświaty mniejszości białoruskiej z ofertą nauczania przedmiotów służących podtrzymywaniu jej tożsamości językowej i kulturowej pokazuje zarówno systematyczne zmniejszanie się liczby szkół z nauką języka białoruskiego, jak i zmniejszanie się liczby uczniów zainteresowanych jego nauką. Głównym celem niniejszej *Strategii* jest zdefiniowanie problemów oświaty mniejszości białoruskiej w Polsce i określenie działań, których podjęcie wpłynie na poprawę jej stanu. Szczególnej uwagi wymagają:

- baza dydaktyczna wspomagająca nauczanie języka białoruskiego, własnej historii i kultury oraz geografii państwa, z którego obszarem kulturowym utożsamia się mniejszość białoruska,
- zrozumienie w środowisku mniejszości białoruskiej potrzeby zachowania i rozwoju własnego języka i kultury,
- współpraca środowiska mniejszości białoruskiej z lokalnymi samorządami jako organami prowadzącymi szkoły w zapewnieniu oferty edukacyjnej dla uczniów należących do mniejszości białoruskiej.

Strategia rozwoju oświaty mniejszości białoruskiej w Polsce została opracowana wspólnie przez Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. Dokument ten powstał przy udziale organizacji mniejszości białoruskiej w Polsce, Podlaskiego Kuratora Oświaty, a także jednostek samorządu terytorialnego - jest zatem wspólnym dokumentem administracji rządowej i samorządowej oraz mniejszości białoruskiej w Rzeczypospolitej Polskiej.

I. Przesłanki do opracowania *Strategii*

Niniejsza *Strategia* jest - po *Strategii rozwoju oświaty mniejszości litewskiej w Polsce (2001 r), Strategii rozwoju oświaty mniejszości niemieckiej (2007 r.) i Strategii rozwoju oświaty mniejszości ukraińskiej (2011 r.) - czwartym* dokumentem, podejmującym problemy oświaty dla mniejszości narodowych w Polsce.

Oświata mniejszości białoruskiej charakteryzuje się występowaniem specyficznych problemów: pogłębiający się niż demograficzny i postępująca asymilacja młodzieży, brak podręczników, brak pomocy dydaktycznych, brak technologii komputerowych do nauki języka, własnej historii i kultury, a także do geografii i edukacji regionalnej, ograniczenie modelu nauczania wyłącznie do nauczania języka mniejszości jako przedmiotu dodatkowego, brak ciągłości oświaty białoruskiej od przedszkola do szkoły ponadgimnazjalnej

w miejscowościach zamieszkałych przez mniejszość białoruską, brak kierunku studiów przygotowujących do nauczania języka białoruskiego jako języka mniejszości narodowej, niedoskonałość systemu monitorującego stan oświaty białoruskiej.

Rozwiązanie tych problemów wymaga określenia, a następnie podjęcia konkretnych działań przez różne podmioty, które współuczestniczą w realizacji procesu dydaktycznego i są współodpowiedzialne za jego jakość i prawidłowy przebieg. Przewiduje się, że przyjęcie dokumentu spowoduje też zwiększenie aktywności środowiska mniejszości białoruskiej oraz określenie zadań administracji rządowej i samorządowej służących rozwiazywaniu tych problemów.

Przesłanką do opracowania przedmiotowego dokumentu były także, zaprezentowane poniżej, postulaty zgłaszane przez przedstawicieli mniejszości białoruskiej:

A. Struktura oświaty mniejszości białoruskiej w Polsce

1. Lokalizacja szkół z językiem białoruskim jako językiem mniejszości narodowej.
   Model docelowy: Ciągłość edukacyjna od przedszkola do szkoły ponadgimnazjalnej w miejscowościach zamieszkałych przez mniejszość białoruską.

2. Dynamika zmian sieci szkolnej i liczby uczniów w latach szkolnych 1990-2013
   1. Utworzenie zespołów szkół z białoruskim językiem nauczania lub dodatkową nauką języka białoruskiego w Bielsku Podlaskim, Hajnówce, Michałowie, Siemiatyczach, Sokółce (zespoły obejmujące szkołę podstawową, gimnazjum i szkołę ponadgimnazjalną).
   2. Utworzenie przedszkoli polsko – białoruskich lub oddziałów przedszkolnych w Bielsku Podlaskim, Hajnówce, Gródku, Michałowie, Narwi, Czeremsze, Kleszczelach, Sokółce i Siemiatyczach, w oparciu o środki samorządowe i ministerialne.

B. System zarządzania i finansowania oświaty.

1. Zwiększenie roli instytucji ministerialnych w przydzielaniu i podziale środków oraz zwiększenie roli przedstawicieli mniejszości w ich dysponowaniu.
2. Wprowadzenie zapisów pozwalających placówkom oświatowym, w których nauczany jest język białoruski na bezpośrednie pozyskiwanie środków ministerialnych (MAiC) w ramach podtrzymywania tożsamości i języka mniejszości.
3. Utworzenie subwencji oświatowych na przedszkola i oddziały przedszkolne, w których nauczany jest język białoruski.
4. Przejrzystość przekazywania subwencji oświatowych szkołom.
5. Możliwość pełnego finansowania szkół społecznych z białoruskim językiem nauczania.
6. Zwiększenie roli przedstawicieli mniejszości przy obsadzaniu stanowisk dyrektorów w szkołach, gdzie nauczany jest język białoruski poprzez dodanie do komisji konkursowej jednego przedstawiciela wskazanego przez organizację oświatową mniejszości białoruskiej (Stowarzyszenie Na Rzecz Dzieci i Młodzieży Uczących się Języka Białoruskiego AB-BA) lub

przyjęcie zasady, że kandydatura jednego z członków komisji wyłaniana przez kuratora oświaty uzgodniona jest z w/w organizacją.

7. Konsultacje dyrektorów szkół, w których nauczany jest język białoruski z organizacją oświatową mniejszości białoruskiej przy zatrudnianiu nauczycieli języka mniejszości (Stowarzyszenie Na Rzecz Dzieci i Młodzieży Uczących się Języka Białoruskiego AB-BA).
8. Zmiana systemu deklaratywności rodziców poprzez odejście od obowiązku deklaracji w szkołach, w statutach których widnieje zapis o tym, iż wszyscy uczniowie pobierają naukę języka białoruskiego.
9. Dofinansowanie przez MEN edukacyjnego dodatku "Zorka" w tygodniku „Niwa" - skierowanego do dzieci i młodzieży uczących się języka białoruskiego.
10. Wspieranie inicjatyw edukacyjno-oświatowych realizowanych przez organizacje pozarządowe mniejszości białoruskiej.
11. Pomoc MAiC i MEN w pozyskaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu obiektu dla potrzeb oświaty białoruskiej - Centrum Białoruskiej Edukacji i Kultury w Białymstoku.
12. Określenie kompetencji i zasad współpracy z organizacjami mniejszości białoruskiej. Szkoły, organy prowadzące oraz Kuratorium Oświaty powinni współpracować z organizacjami mniejszości białoruskiej, udostępniać informacje statystyczne dotyczące szkolnictwa mniejszości białoruskiej.

C. Treści nauczania

1. Wprowadzenie do przedmiotu historia i społeczeństwo, nauczanego w szkołach ponadgimnazjalnych, wątku tematycznego „Historia Białorusinów Podlasia". Przeprowadzenie przez MEN lub MAiC konkursu na napisanie takiego podręcznika.
2. Wprowadzenie obowiązkowej edukacji regionalnej uwzględniającej elementy wiedzy o białoruskiej mniejszości narodowej w szkołach Podlasia.
3. Wprowadzenie zasady nauczania języka białoruskiego, bez wprowadzania w pierwszym roku nauki liter, od klasy pierwszej.
4. Wprowadzenie elementów nauczania białoruskich dialektów Podlasia przez nauczycieli języka białoruskiego zgodnie z lokalizacją szkoły.

D. Podręczniki szkolne

1. Wykaz podręczników do nauki języka białoruskiego jako języka mniejszości nie jest kompletny i wymaga uzupełnienia. Szczególnie pilne jest opracowanie podręczników dla szkoły podstawowej i gimnazjum.
2. Sukcesywne wprowadzanie w kolejnych klasach na poszczególnych etapach nauczania nowej podstawy programowej wymaga opracowania przez środowiska oświatowe mniejszości białoruskiej - we współpracy z wydawcami - nowych, zgodnych z obowiązującymi wymogami podręczników szkolnych, aż do skompletowania pełnej oferty dla wszystkich poziomów edukacyjnych.

E. Finansowanie podręczników i pomocy naukowych dla mniejszości narodowych i etnicznych

1. Przeprowadzenie przez MEN lub MAiC konkursu na napisanie podręczników do nauczania języka białoruskiego oraz wątku tematycznego dla szkół ponadgimnazjalnych „Historia Białorusinów Podlasia".
2. Przeprowadzenie przez MEN lub MAiC konkursu na wydanie pomocy dydaktycznych do nauczania języka białoruskiego na różnych etapach kształcenia.

F. Doradztwo metodyczne

1. Utworzenie, w oparciu o środki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego, MAiC i MEN, Centrum doradztwa metodycznego dla nauczycieli języka białoruskiego, kultury, historii, geografii mniejszości białoruskiej z siedzibą w Białymstoku.
2. Powołanie doradców metodycznych do wszystkich rodzajów szkół (podstawowa, gimnazjum, liceum) i przedszkoli w oparciu o środki samorządowe.
3. Powołanie osoby koordynującej oświatę białoruską w powiatach, w których nauczany jest język białoruski.
4. Przeprowadzenie przez MEN konkursu na organizację szkoleń, kursów metodycznych dla nauczycieli języka białoruskiego.
5. Przeprowadzenie przez MEN konkursu na organizację szkoleń dla nauczycieli różnych przedmiotów z zakresu kultury i historii mniejszości białoruskiej w Polsce.
6. Pomoc finansowa i organizacyjna MEN przy organizacji szkoleń w zakresie metodyki nauczania języka białoruskiego w Polsce i poza granicami.

II Stan oświaty mniejszości białoruskiej w Polsce

II.1. Podstawy prawne organizowania szkól z językiem bialoruskim jako językiem mniejszości narodowej.

Organizowanie nauczania języka i w języku mniejszości narodowych w ramach polskiego systemu oświaty opiera się na przepisach szeregu aktów prawa krajowego i międzynarodowego, które zostaly wymienione poniżej:

1. Art. 35 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 2 kwietnia 1997 r., (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm),
2. *Konwencja ramowa Rady Europy o ochronie mniejszości narodowych* (Dz. U. z 2002 r., Nr 22, poz. 209),
3. *Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białoruś o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy (Dz. U. z 1993 r. Nr 118, poz. 527),*

4. *Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Białoruś o współpracy w dziedzinie kultury, nauki i oświaty, podpisana 27 listopada 1995 roku (Dz. U. z 1996 r. Nr 76, poz. 365),*

5. Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o *mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym* (Dz. U. Nr 17, poz. 141 z późn. zm.),

6. Art. 13 ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* (Dz. U. z 2004 r., Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.),

7. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. *w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym* (Dz. U. z 2014 r. poz. 263, j.t.),

8. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. *w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych* (Dz. U. Nr 83, poz. 562, z późn. zm.),

9. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. *w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. z 2012 r., poz. 977),

10. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. *w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych* (Dz. U. z 2012 r., poz. 204),

11. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 r. *w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników* (Dz. U. z 2012 r., poz. 752),

12. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. *w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół* (Dz. U. Nr 61, poz. 624, z późn. zm.),

13. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 listopada 2009 r. *w sprawie placówek doskonalenie nauczycieli* (Dz. U. Nr 200, poz. 1537, z późn. zm.),

14. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 grudnia 2012 r. *w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2013* (Dz. U. z 2012 r., poz. 1541). Uwaga: rozporządzenia w sprawie zasad podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego wydawane są corocznie i obowiązują w określonym roku budżetowym.

15. Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. *Karta Nauczyciela* (Dz. U. z 2006 r., Nr 97, poz. 674, z późn. zm.).

Na mocy przepisów wymienionych wyżej aktów określa się, że szkołą lub oddziałem dla mniejszości narodowej lub etnicznej jest szkoła lub oddział, w którym dyrektor szkoły organizuje nauczanie języka lub w języku mniejszości narodowej oraz własnej historii i kultury na pisemny wniosek rodziców składany przez nich na zasadzie dobrowolności (wniosek obejmuje również udział ucznia w zajęciach z geografii państwa, z którego obszarem kulturowym utożsamia się mniejszość narodowa),

- nauczanie języka mniejszości narodowej organizowane jest w wymiarze określonym dla wybranej formy organizacyjnej nauczania języka mniejszości na odpowiednim etapie edukacyjnym i w określonym typie szkoły,
- nauczanie języka mniejszości narodowej, własnej historii i kultury oraz geografii państwa, z którego obszarem kulturowym utożsamia się mniejszość narodowa odbywa się na podstawie dopuszczonych przez dyrektora szkoły do użytku w szkole programów nauczania i dopuszczonych do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania podręczników szkolnych, określonych jako programy i podręczniki dla mniejszości narodowych lub etnicznych,
- sposób i warunki wykonywania przez szkołę zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej i językowej (w tym: cele i zadania szkoły wynikające zarówno z przepisów prawa, jak i z zapisów zawartych w szkolnym programie wychowawczym, przyjęta forma nauczania języka mniejszości i zgodny z nią wymiar godzin nauczania i inne) zostały określone w statucie szkoły i innych dokumentach szkolnych.

II.2. Struktura oświaty mniejszości białoruskiej w Polsce

II.2.1. Lokalizacja szkół z językiem białoruskim jako językiem mniejszości narodowej

Mniejszość białoruska tworzy zwarte skupiska lokalne na terenie południowo-wschodnich powiatów województwa podlaskiego, najliczniejsze w powiatach: białostockim, bielskim, hajnowskim, siemiatyckim i sokólskim. Odpowiednio do tych skupisk kształtuje się sieć szkół z nauczaniem języka białoruskiego jako języka mniejszości narodowej. Na dynamikę rozwoju szkolnictwa dla mniejszości białoruskiej mają wpływ czynniki socjologiczne, społeczne i demograficzne.

W roku szkolnym 2012/2013 nauczanie języka białoruskiego jako języka mniejszości narodowej prowadzone było:

- w 1 przedszkolu (w Białymstoku) i trzech oddziałach przedszkolnych, dla łącznej liczby 102 dzieci,
- w 23 szkołach podstawowych dla ogółem 1561 uczniów (w gminach: Białystok, Gródek, Bielsk Podlaski, Orla, Hajnówka, Czeremcha, Czyże, Dubicze Cerkiewne, Kleszczele, Narew, Narewka, Szudziałowo, Michałowo i Białowieża),
- w 16 gimnazjach dla ogółem 811 uczniów (w gminach: Białystok, Gródek, Bielsk Podlaski, Orla, Hajnówka, Białowieża, Czeremcha, Czyże, Dubicze Cerkiewne, Kleszczele, Narew, Narewka i Michałowo),
- w 3 szkołach ponadgimnazjalnych dla ogółem 703 uczniów (w liceach ogólnokształcących w Bielsku Podlaskim, Hajnówce i Białymstoku).

Łącznie na terenie województwa podlaskiego naukę języka białoruskiego jako języka mniejszości narodowej pobierało 3177 uczniów w 46 placówkach (dane Systemu Informacji Oświatowej według stanu na dzień 30 września 2012 r.).

II.2.2. Sieć szkół z językiem białoruskim jako językiem mniejszości narodowej w roku szkolnym 2012/2013.

Poniżej przedstawiono informację dotyczącą szkół z nauczaniem języka białoruskiego jako języka ojczystego mniejszości w roku szkolnym 2012/2013, według danych Systemu Informacji Oświatowej (stan na dzień 30 września 2012 r.):

Tabela nr 1

Liczba uczniów oraz placówek prowadzących nauczanie języka białoruskiego jako języka ojczystego mniejszości narodowej na wszystkich etapach nauczania w roku szkolnym 2012/2013

Typ placówki	Liczba placówek	Liczba uczniów
Przedszkola i oddziały przedszkolne	4	103
Szkoły podstawowe	23	1528
Gimnazja	16	814
Szkoły ponadgimnazjalne	3	703
Razem	46	3148

Źródło: dane Ministerstwa Edukacji Narodowej i Systemu Informacji Oświatowej.

II.2.3. Dynamika zmian sieci szkolnej i liczby uczniów w latach szkolnych 1990-2013

Liczba szkół prowadzących nauczanie języka białoruskiego jako języka mniejszości narodowej oraz liczba uczniów objętych tym nauczaniem w ostatnich kilkunastu latach przedstawiała się następująco:

Tabela nr 2

Liczba szkół z nauką języka białoruskiego w latach szkolnych1990/1991-2012/2013

Rok szkolny	Szkoła podstawowa Liczba szkół	Gimnazjum Liczba szkół	Liceum Liczba szkół
1990/1991	48	-	2
1991/1992	46	-	2
1992/1993	43	-	2
1993/1994	41	-	2
1994/1995	42	-	2
1995/1996	43	-	2
1996/1997	40	-	2
1997/1998	38	-	2
1998/1999	37	-	2
1999/2000	31	10	2
2000/2001	26	11	2
2001/2002	26	11	2
2002/2003	24	12	2

2003/2004	26	14	2
2004/2005	23	13	2
2005/2006	25	13	2
2006/2007	25	14	3
2007/2008	25	14	3
2008/2009	24	14	3
2009/2010	22	14	3
2010/2011	22	14	3
2011/2012	23	15	3
2012/2013	23	16	3

Źródło: dane Głównego Urzędu Statystycznego i Systemu Informacji Oświatowej

Analiza liczby uczniów uczących się języka białoruskiego pozwala zauważyć systematyczny spadek zainteresowania językiem białoruskim, co tylko częściowo można wyjaśnić zjawiskiem niżu demograficznego.

Tabela nr 3

Liczba uczniów uczących się języka białoruskiego w latach szkolnych 1990/1991-2012/2013

Rok szkolny	Szkoła podstawowa Liczba uczniów	Gimnazjum Liczba uczniów	Liceum Liczba uczniów
1990/1991	3033	-	644
1991/1992	2878	-	630
1992/1993	3030	-	621
1993/1994	2904	-	692
1994/1995	3110	-	787
1995/1996	3076	-	877
1996/1997	2904	-	923
1997/1998	2744	-	966
1998/1999	2563	-	982
1999/2000	2220	345	1046
2000/2001	1780	646	1113
2001/2002	1806	894	842
2002/2003	1826	984	854
2003/2004	1921	997	831
2004/2005	1766	1029	827
2005/2006	1722	962	851
2006/2007	1636	973	798
2007/2008	1593	948	798
2008/2009	1524	922	777
2009/2010	1463	859	788
2010/2011	1375	823	753
2011/2012	1383	790	748
2012/2013	1528	814	703

Źródło: dane Głównego Urzędu Statystycznego i Systemu Informacji Oświatowej.

Tabela nr 4

Łączna liczba uczniów uczących się języka białoruskiego w szkołach podstawowych i gimnazjach w latach 2002/2003- 2012/2013 z podziałem na miasta i gminy

Gmina i miasto	% Mieszkańców narodowości białoruskiej (NSP2002)	Liczba uczniów uczących się języka białoruskiego w roku szkolnym (SP i G)										
		2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Białowieża	11,54%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	9
m. Białystok	2,55%	46	57	72	83	86	94	87	91	95	137	245
m. Bielsk Podlaski	20,66%	927	916	902	862	847	816	775	720	685	648	656
gm. Bielsk Podlaski	46,68%	149	142	141	132	120	118	104	93	70	69	82
Czeremcha	28,71%	11	13	24	23	23	24	28	19	13	9	16
Czyże	81,81%	184	175	179	170	167	154	150	138	129	129	119
Dubicze Cerkiewne	81,33%	137	135	130	123	108	101	105	105	100	94	92
Gródek	23,07%	88	115	79	89	87	84	102	93	110	108	99
m. Hajnówka	26,41%	602	542	590	577	542	530	509	482	437	473	525
gm. Hajnówka	64,91%	198	174	177	169	176	160	145	138	131	139	145
Kleszczele	41,83%	63	66	64	62	60	52	40	34	28	32	30
Michałowo	(-)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	118
Narew	49,23%	149	146	145	137	131	123	116	111	109	107	97
Narewka	47,27%	170	146	120	104	90	90	85	79	81	76	73
Orla	68,93%	137	136	128	118	110	112	108	109	99	90	78
Szudziałowo	4,86%	-	-	21	20	24	16	21	25	42	42	60
Zabłudów	8,48%	38	38	30	24	9	-	-	-	-	-	-
Razem		2899	2801	2802	2693	2580	2474	2375	2237	2129	2173	2444

* Źródło: obliczenia własne mniejszości białoruskiej na podstawie jednostkowych danych Kuratorium Oświaty w Białymstoku.

W takich gminach, jak: Czeremcha, Czyże, Dubicze Cerkiewne, Kleszczele, Narew, Narewka, Orla, istnieje po jednej szkole podstawowej i jednym gimnazjum, połączonych w zespoły szkół, w których nauczany jest język białoruski.

W gminie Czeremcha od wielu lat nauczanie języka białoruskiego nie jest kontynuowane na poziomie gimnazjum. Z niepokojem należy przyjąć zaprzestanie nauczania języka białoruskiego w roku szkolnym 2007/2008 w gminie Zabłudów, wraz z likwidacją Szkoły Podstawowej w Rybołach. Dzieci z tej wiejskiej szkółki nie kontynuowały już nauczania języka ojczystego po przeniesieniu ich do szkoły w Zabłudowie. W gminie wiejskiej Bielsk Podlaski działa Zespół Szkół w Augustowie, w którym prowadzone są zajęcia z języka białoruskiego na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjum. W gminie Gródek zajęcia z języka białoruskiego prowadzone są w dwóch placówkach: Zespole Szkół w Gródku (tworzy go SP i Gimnazjum) oraz w Niepublicznej Szkole Podstawowej w Załukach. Natomiast w gminie wiejskiej Hajnówka działają trzy szkoły podstawowe i jedno gimnazjum, w których nauczany jest język białoruski. W gminie Szudziałowo język białoruski jest nauczany tylko w dwóch szkołach podstawowych, nie wprowadzono go natomiast do gimnazjum. Należy jednak zaznaczyć, iż w tej gminie do szkół podstawowych zaczęto wprowadzać język białoruski dopiero od roku szkolnego 2004/2005. W roku szkolnym 2011/2012 język białoruski wprowadzono do szkoły podstawowej i gimnazjum w Białowieży.

Analizując konkretną lokalizację szkół, w których nauczany jest język białoruski, można zaobserwować znaczącą różnorodność, wynikającą z „tradycji". Kiedy w mieście Bielsk Podlaski organizacja nauczania języka białoruskiego koncentruje się tylko w jednym

ciągu placówek każdego szczebla edukacji, położonych praktycznie na jednej posesji Zespołu Szkół z Dodatkową Nauką Języka Białoruskiego i II Liceum Ogólnokształcącego z Białoruskim Językiem Nauczania, to w Hajnówce nauczanie jest rozproszone po całym mieście i prowadzone w czterech szkołach podstawowych, trzech gimnazjach i w jednym liceum. Swoją specyfikę posiada także nauczanie języka białoruskiego w centrum województwa podlaskiego - Białymstoku, w którym od 1995 r. następuje jego nieprzerwany rozwój, co ilustruje poniższa tabela.

Tabela nr 5

Liczba placówek oraz dzieci i młodzieży uczących się języka białoruskiego w Białymstoku w latach 1995/1996-2011/2012

Rok szkolny	Przedszkole Nr 14 (w nawiasach ogólna liczba dzieci)	Szkoła Podstawowa nr 4 (w nawiasach ogólna liczba uczniów)	Niepubliczna Szkoła Podstawowa św. św. Cyryla i Metodego (w nawiasach ogólna liczba uczniów)	Gimnazjum Nr 7 (w nawiasach ogólna liczba uczniów)	III Liceum Ogólnokształcące (w nawiasach ogólna liczba uczniów)	Ogółem liczba uczniów
1995/1996	40 (116)	-	-	-	-	40
1996/1997	39 (117)	-	-	-	-	39
1997/1998	42 (117)	6 (519)	-	-	-	48
1998/1999	42 (119)	9 (442)	-	-	-	51
1999/2000	40 (116)	22 (443)	-	-	-	62
2000/2001	38 (113)	32 (435)	-	-	-	70
2001/2002	40 (117)	41 (486)	-	-	-	81
2002/2003	40 (104)	46 (489)	-	-	-	86
2003/2004	49 (104)	46 (472)	-	11 (564)	-	106
2004/2005	59 (110)	54 (447)	-	18 (500)	-	131
2005/2006	53 (107)	59 (444)	-	24 (477)	-	136
2006/2007	59 (135)	66 (441)	-	20 (468)	7 (881)	152
2007/2008	54 (152)	65 (409)	8 (8)	21 (457)	11 (850)	159
2008/2009	87 (148)	66 (403)	14 (14)	21 (462)	10 (907)	198
2009/2010	77 (180)	70 (416)	28 (29)	21 (427)	9 (891)	205
2010/2011	79 (173)	71 (453)	45 (45)	24 (451)	7+1* (871)	227
2011/2012	97 (191)	68 (459)	48 (58)	21 (437)	10+3* (874)	247
2012/2013	99 (195)	74 (460)	68 (80)	20 (432)	10+3*(887)	274

Źródło: Kuratorium Oświaty w Białymstoku.
* Młodzież z innych szkół.

Na podkreślenie zasługuje działalność Przedszkola Samorządowego Nr 14 z Polskim i Białoruskim Językiem Nauczania w Białymstoku, będącego jedyną taką placówką w województwie. Należy przy tym zauważyć, iż oddziały przedszkolne z językiem białoruskim w roku szkolnym 2011/2012 istnieją także przy dwóch niepublicznych szkołach podstawowych w Orzeszkowie (gm. Hajnówka) i Załukach (gm. Gródek), gdzie rodzice walnie przyczynili się do ich zorganizowania. W roku szkolnym 2011/2012 w Orzeszkowie języka białoruskiego uczyło się 28 uczniów, w tym 8 w oddziale przedszkolnym, w Załukach 34, w tym 13 w oddziale przedszkolnym. W roku szkolnym 2012/2013 w Orzeszkowie 24 (8), w Załukach 33 (10). Ponadto, w roku szkolnym 2012/2013 w oddziale przedszkolnym w Babikach języka białoruskiego uczyło się 6 uczniów.

Najmocniejszą stroną szkolnictwa z językiem białoruskim jest to, iż statystycznie zdecydowana większość uczniów rozpoczynających naukę tego przedmiotu w szkole podstawowej kontynuuje ją do ukończenia liceum. Warto też zauważyć, że w okresie od roku szkolnego 2002/2003 do 2011/2012 w grupie szkół podstawowych liczba dzieci uczących się języka białoruskiego spadła do 75,53%, w gimnazjach – do 74,95%, a w liceach – do 88,52%. Mniejszy, niż w przypadku szkół podstawowych i gimnazjów, spadek liczby dzieci w liceach wynika z tego, że do liceów w Bielsku Podlaskim i Hajnówce, w których z zasady wszyscy

uczniowie uczęszczają na zajęcia języka białoruskiego, idą dzieci nie uczące się w gimnazjach języka białoruskiego.

Główną przyczyną zmniejszania się w ciągu ostatnich dziesięciu lat liczby dzieci uczących się języka białoruskiego jest niż demograficzny, obserwowany w skali całego województwa i kraju (patrz liczby dzieci w szkołach z językiem białoruskim, ujęte w tabeli nr 6). Szczególnie wyraźnie proces ten dotyka gminy wiejskie. Podobne zjawisko, chociaż w mniejszym stopniu, można zaobserwować także w miastach powiatowych: Bielsku Podlaskim i Hajnówce. Z tych tendencji wyłamuje się jedynie Białystok, w którym jest widoczny kierunek odwrotny, czyli wzrost liczby dzieci uczących się języka białoruskiego – także w warunkach niżu demograficznego (patrz liczby dzieci w SP i Gimnazjum ujęte w tabeli 5). Omawiane zmiany obrazuje tabela nr 6.

Tabela nr 6

Dynamika zmian liczby szkól i uczniów uczących się języka białoruskiego w latach szkolnych 2002/2003-2012/2013

Rok szkolny	Szkoły podstawowe		Gimnazja		Szkoły ponadgimnazjalne		Razem uczących się języka białoruskiego
	Liczba szkół	Liczba uczniów uczących się języka białoruskiego (w nawiasach ogólna liczba uczniów)*	Liczba szkół	Liczba uczniów uczących się języka białoruskiego (w nawiasach ogólna liczba uczniów)*	Liczba szkół	Liczba uczniów	
2002/2003	24	1831	13	1054	2	845	3730
2003/2004	25	1793 (40%)	15	1009 (33%)	2	831	3633
2004/2005	23	1768 (37,61 %) (4700)	14	1034 (39,83 %) (2596)	2	826	3628
2005/2006	23	1713 (37,61 %) (4347)	14	980 (37,15 %) (2584)	2	851	3544
2006/2007	23	1684 (38,86 %) (4333)	14	896 (39,20 %) (2286)	3	821	3401
2007/2008	22	1525 (39,91 %) (3821)	14	949 (39,69 %) (2391)	3	800	3274
2008/2009	21	1458 (39,65 %) (3677)	14	917 (39,31 %) (2333)	3	777	2911
2009/2010	20	1316 (35,42 %) (3715)	14	859 (45,91 %) (1871)	2 + 1**	776 + 11**	2962
2010/2011	21	1335	14	823	3	753	2911
2011/2012	23	1383	15	790	3	748	2921
2012/2013	23	1528	16	814	3	703	3045

Źródło: Kuratorium Oświaty w Białymstoku
*W nawiasach wskazano procentowy udział uczniów uczęszczających na zajęcia języka białoruskiego w stosunku do ogólnej liczby uczniów oraz liczbę wszystkich uczniów w tych szkołach
* *Zespół międzyszkolny w Białymstoku.
Uwaga: dane te różnią się od danych Systemu Informacji Oświatowej, co może wynikać z późniejszych korekt.

Pomimo powojennej wieloletniej i licznej migracji Białorusinów do różnych ośrodków w kraju, nie zorganizowano nauczania języka białoruskiego w takich ośrodkach, jak np.: Warszawa, Lublin, Szczecin, Kraków, Gdańsk. Bez wnikania w przyczyny takiego stanu rzeczy należy stwierdzić, iż świadczy to o szybkiej asymilacji osób narodowości białoruskiej, które migrowały poza teren obecnego województwa podlaskiego.

Jednak bardziej niepokojąca jest sytuacja istniejąca w części gmin woj. podlaskiego, gdzie nie są zorganizowane zajęcia z języka białoruskiego, a w których według Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 r., narodowość białoruską zadeklarował znaczący odsetek mieszkańców, np.:

- Boćki (414 osób, czyli 8,11% ogółu mieszkańców),
- Juchnowiec Kościelny (496 osób, czyli 3,95% ogółu mieszkańców),
- Krynki (117 osób, czyli 3,20% ogółu mieszkańców),
- Mielnik (116 osób, czyli 4,17% ogółu mieszkańców),
- Milejczyce (310 osób, czyli 13,09% ogółu mieszkańców),
- Nurzec Stacja (805 osób, czyli 16,36% ogółu mieszkańców),
- miasto Siemiatycze (236 osób, czyli 1,54% ogółu mieszkańców),
- gmina wiejska Siemiatycze (181 osób, czyli 2,72% ogółu mieszkańców),
- Supraśl (387 osób, czyli 3,22% ogółu mieszkańców),
- Wyszki (109 osób, czyli 2,10% ogółu mieszkańców),
- Zabłudów (990 osób, czyli 8,48% ogółu mieszkańców).

W większości wymienionych gmin nauczanie języka białoruskiego przestało funkcjonować w latach siedemdziesiątych XX wieku i dotychczas już się nie odrodziło.

II.3 System zarządzania i finansowania oświaty

Z dniem 1 stycznia 1999 r. niemal wszystkie zadania oświatowe i wychowawcze przekazane zostały samorządowi terytorialnemu. Środki finansowe na realizację przez jednostki samorządu terytorialnego zadań związanych z prowadzeniem szkół realizujących zadanie podtrzymywania tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości, są zagwarantowane w dochodach samorządów terytorialnych. Jednym z dochodów jednostek samorządu terytorialnego jest część oświatowa subwencji ogólnej.

Zgodnie z art. 28 ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. *o dochodach jednostek samorządu terytorialnego* (Dz. U. z 2010 r. Nr 80, poz. 526, z późn. zm.) wysokość części oświatowej subwencji ogólnej dla wszystkich jednostek samorządu terytorialnego ustala corocznie ustawa budżetowa. Szkoły publiczne prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego finansowane są m.in. ze środków z części oświatowej subwencji ogólnej przekazywanych jednostkom samorządu terytorialnego. Część oświatowa subwencji ogólnej, po odliczeniu rezerwy ustawowej, pozostającej w dyspozycji ministra finansów, rozdzielana jest na poszczególne gminy, powiaty i województwa według zasad uwzględniających typy i rodzaje szkół prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego oraz liczbę uczniów w tych szkołach i stopnie awansu zawodowego nauczycieli.

Ostateczne kwoty części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego prowadzących w roku szkolnym 2012/2013 szkoły z nauką języków mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego zostały określone na podstawie:

- rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 grudnia 2012 r. *w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2013* (Dz. U. z 2012 r., poz. 1541),
- danych statystycznych dotyczących liczby etatów nauczycieli poszczególnych stopni awansu zawodowego, wykazanych w Systemie Informacji Oświatowej,
- danych statystycznych dotyczących liczby uczniów w roku szkolnym 2012/2013, wykazanych w Systemie Informacji Oświatowej (według stanu na dzień 30 września 2012 r. i dzień 10 października 2012 r.) zweryfikowanych przez organy prowadzące (dotujące) szkoły i placówki.

Do 2012 r. w algorytmie podziału części oświatowej subwencji ogólnej funkcjonowały dwie wagi (P9 - 0,2 oraz P10 - 1,5), które służyły naliczaniu dodatkowych kwot z tytułu zwiększonych kosztów prowadzenia szkół organizujących naukę języka mniejszości, własnej historii i kultury oraz geografii państwa, z którego obszarem kulturowym utożsamia się mniejszość narodowa.

W wyniku przeprowadzonych zmian w systemie finansowania, w roku 2013 obowiązują cztery wagi. Trzy wagi (P9, P10 i P11) zależą od łącznej liczby uczniów w szkole, którzy uczestniczą w zajęciach z wymienionych przedmiotów. Wagi te dotyczą również uczniów uczących się języka regionalnego oraz uczniów romskich, dla których szkoła podejmuje dodatkowe zadania edukacyjne. Waga P12 jest natomiast związana ze sposobem nauczania języka i dotyczy uczniów oddziałów i szkół z nauczaniem w języku mniejszości narodowej lub mniejszości etnicznej bądź w języku regionalnym oraz uczniów oddziałów i szkół, w których zajęcia edukacyjne prowadzone są w dwóch językach: polskim oraz języku mniejszości lub języku regionalnym, będącym drugim językiem nauczania. Waga ta nie zależy od łącznej liczby uczniów w szkole uczących się języka mniejszości lub języka regionalnego.

Zasady stosowania opisanych wyżej wag w odniesieniu do uczniów uczących się języka mniejszości narodowej, mniejszości etnicznej lub języka regionalnego oraz uczniów, dla których szkoła podejmuje dodatkowe zadania edukacyjne, przedstawiono w tabeli:

Tabela nr 7

Zasady stosowania wag P9, P10, P11 i P12

Typ szkoły	Łączna liczba uczniów uczących się języka mniejszości lub regionalnego lub łączna liczba uczniów romskich objętych dodatkowymi zadaniami edukacyjnymi (U)	Waga
Szkoła podstawowa	U>84	P9=0,2
Gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalne	U>42	
Szkoła podstawowa	U≤60	P10=1,5
Gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalne	U≤30	
Szkoła podstawowa	60<U≤84	P11=1,2
Gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalne	30<U≤42	
Szkoła podstawowa, gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalne	Bez wpływu	P12=0,2

Opracowane na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2013 (Dz. U. z 2012 r., poz. 1541).

Trzeba jednak podkreślić, że algorytm podziału subwencji oświatowej pomiędzy poszczególne jednostki samorządu terytorialnego i zastosowane w nim wagi przeliczeniowe służą wyłącznie do zróżnicowania wysokości subwencji ze względu na różnorodność zadań prowadzonych bądź dotowanych przez samorządy. Algorytm nie dzieli środków na poszczególne szkoły, placówki czy grupy wydatków. Zgodnie z art. 7 ust. 3 ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. *o dochodach jednostek samorządu terytorialnego* (Dz. U. z 2010 r. Nr 80, poz. 526, z późn. zm.) o przeznaczeniu środków otrzymanych z tytułu subwencji ogólnej (w tym również części oświatowej) decyduje organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego.

W efekcie stosowania systemowego wspierania finansowego tych jednostek samorządu terytorialnego, które organizują w szkołach dodatkowe zajęcia edukacyjne w ramach podtrzymywania tożsamości narodowej i językowej mniejszości narodowych i etnicznych, zostały przekazane samorządom prowadzącym szkoły z nauką języka białoruskiego następujące kwoty uzupełniające część oświatową subwencji ogólnej (w zł):

Tabela nr 8

Dodatkowe kwoty subwencji oświatowej naliczone w latach 2006-2013

Rok	Waga P9=0,2		Waga P10=1,5		Łączna kwota naliczona dla uczniów mniejszości białoruskiej w zł	Kwota subwencji oświatowej naliczona wagami P9 i P10 dla wszystkich uczniów mniejszości narod. i etnicznych - w zł
	Liczba uczniów	Kwota w zł	Liczba uczniów	Kwota w zł		
2006	2 528	1 553 305	1 082	5 274 644	6 827 950	99 237 708
2007	2 320	1 556 196	1 109	5 843 710	7 399 906	114 599 491
2008	2 162	1 649 869	1 187	7 198 435	8 848 305	138 580 593
2009	2 052	1 719 658	1 221	8 170 501	9 890 159	170 197 040
2010	1 944	1 768 171	1 128	8 216 169	9 984 341	197 470 927
2011	1 914	1 884 048	1 037	8 166 682	10 050 731	226 185 997
2012	1 801	1 873 890	1 152	9 400105	11 273 995	270 557 548

2013	Waga P9=0,2		Waga P10=1,5		Waga P11=1,2			
	Liczba uczniów	Kwota w zł	Liczba uczniów	Kwota w zł	Liczba uczniów	Kwota w zł	12 209 105	280 376 886
	1 710	1 852 137	719	6 150 404	616	4 206 564		

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej

II.4. Treści nauczania

W 2009 r. wprowadzone zostały zmiany dotyczące treści nauczania szkolnego, w wyniku czego w roku szkolnym 2012/2013 obowiązywały równolegle dwie podstawy programowe:

- podstawa programowa, określona przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. *w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. z 2012 r., poz. 977), która w roku szkolnym 2012/2013 obejmowała I, II, III i IV klasę szkoły podstawowej, klasy I-III gimnazjum oraz I klasę liceum ogólnokształcącego, technikum i zasadniczej szkoły zawodowej,
- podstawa programowa określona przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r. *w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. Nr 51, poz. 458, z późn. zm.), która w roku szkolnym 2012/2013 była realizowana w pozostałych klasach szkoły podstawowej i szkół ponadgimnazjalnych.

Obie równolegle obowiązujące podstawy programowe obejmują język mniejszości narodowej lub etnicznej. W nowej podstawie zostały wyodrębnione przedmioty *język mniejszości narodowej lub etnicznej* oraz *język regionalny – język kaszubski*.

Obie podstawy programowe w części dotyczącej języka mniejszości narodowej lub etnicznej zostały opracowane przez zespół roboczy składający się z nauczycieli wytypowanych przez środowiska poszczególnych mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce (w tym również przez mniejszość białoruską).

Podstawa programowa określa obowiązujące na danym etapie kształcenia cele i treści nauczania oraz umiejętności, a także zadania wychowawcze szkoły, które są uwzględniane w programach wychowania przedszkolnego i w programach nauczania szkolnego i które

umożliwiają ustalenie kryteriów ocen szkolnych i wymagań egzaminacyjnych. Programy dopuszczane do użytku w szkole i podręczniki dopuszczane do użytku szkolnego muszą spełniać wymóg zgodności z podstawą programową.

Zgodnie z § 9 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 14 listopada 2007 r. *w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym* (Dz. U. z 2014, poz. 263, j.t.) nauczanie języka mniejszości, języka regionalnego, własnej historii i kultury oraz geografii państwa, z którego obszarem kulturowym utożsamia się mniejszość narodowa, odbywa się na podstawie programów nauczania dopuszczonych do użytku w szkole przez dyrektora szkoły oraz podręczników dopuszczonych do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, zgodnie z przepisami w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników.

II.4.1. Programy szkolne

Określone w podstawie programowej cele, treści oraz szczegółowe wymagania odnośnie nauczania języka mniejszości i języka regionalnego stanowią materiał wyjściowy do opracowywania przez nauczycieli programów nauczania języka białoruskiego dla poszczególnych etapów edukacyjnych.

Kwestie związane z opracowaniem i dopuszczaniem programów nauczania i podręczników szkolnych regulują przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 r. *w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników* (Dz. U. z 2012 r. , poz. 752).

Program nauczania języka mniejszości jest dopuszczany do użytku w danej szkole przez dyrektora szkoły, na wniosek nauczyciela (lub nauczycieli). Nauczyciel może zaproponować program opracowany samodzielnie lub we współpracy z innymi nauczycielami, może również zaproponować program opracowany przez innego autora (w wersji oryginalnej lub z dokonanymi zmianami). Zaproponowany przez nauczyciela program nauczania języka, opracowany zgodnie z zaleceniami i wymaganiami określonymi w § 4 ust. 1 przywołanego rozporządzenia, powinien być dostosowany do potrzeb i możliwości uczniów, dla których jest przeznaczony. Dyrektor szkoły, przed dopuszczeniem programu do użytku w danej szkole, może zasięgnąć opinii nauczyciela danego przedmiotu (ze stopniem nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego), konsultanta lub doradcy metodycznego, zespołu nauczycielskiego, zespołu przedmiotowego lub zespołu problemowo-zadaniowego.

Opracowywane przez nauczycieli programy do nauczania własnej historii i kultury oraz geografii państwa, z którego obszarem kulturowym utożsamia się mniejszość narodowa zawierają usystematyzowaną prezentację treści nauczania z zakresu danego przedmiotu, wykraczających poza zakres określony w podstawie programowej kształcenia ogólnego, z uwzględnieniem zaleceń dwustronnych komisji podręcznikowych oraz innych komisji i zespołów do spraw podręczników, działających na podstawie międzypaństwowych umów dotyczących współpracy w zakresie edukacji lub porozumień komitetów narodowych UNESCO.

II.4.2. Podręczniki szkolne

Podręcznik przeznaczony do nauczania języka białoruskiego zawiera usystematyzowaną prezentację treści nauczania, ujętych w podstawie programowej, w części dotyczącej języka mniejszości narodowej luby etnicznej.

Podręcznik do nauczania historii i geografii przeznaczony dla mniejszości narodowej zawiera usystematyzowaną prezentację treści z zakresu nauczania danego przedmiotu, wykraczających poza zakres określony w podstawie programowej. Powinien uwzględniać zalecenia dwustronnych komisji podręcznikowych oraz innych komisji i zespołów do spraw podręczników, działających na podstawie międzypaństwowych umów dotyczących współpracy w zakresie edukacji lub porozumień komitetów narodowych UNESCO.

Podręczniki są dopuszczane do użytku szkolnego przez Ministra Edukacji Narodowej. Zgłoszone przez wydawców podręczniki są przekazywane do zaopiniowania przez rzeczoznawców. Warunkiem dopuszczenia podręcznika do użytku szkolnego jest uzyskanie trzech pozytywnych opinii: dwóch opinii merytoryczno-dydaktycznych oraz opinii językowej. W przypadku podręcznika w formie elektronicznej opinia merytoryczno-dydaktyczna zawiera również ocenę spełnienia przez podręcznik wymaganych warunków technicznych.

Sukcesywne wprowadzanie w kolejnych klasach na poszczególnych etapach nauczania nowej podstawy programowej wymaga opracowania przez środowiska oświatowe mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności kaszubskiej - we współpracy z wydawcami - nowych, zgodnych z obowiązującymi wymogami podręczników szkolnych, aż do skompletowania pełnej oferty dla wszystkich poziomów edukacyjnych. W klasach, które nie zostały jeszcze objęte nową podstawą programową, obowiązują nadal podręczniki dopuszczone do użytku szkolnego do dotychczasowej podstawy programowej określonej rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r. *w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. Nr 51, poz. 459, z późn. zm.).

Dotychczas wydane podręczniki przeznaczone do nauczania własnej historii i kultury oraz do nauczania geografii kraju z którego obszarem kulturowym utożsamia się mniejszość narodowa, które zawierają treści nauczania z zakresu danego przedmiotu wykraczające poza zakres określony podstawą programową oraz podręczniki i książki pomocnicze, takie jak słowniczki terminów z zakresu poszczególnych przedmiotów nie utraciły swojej aktualności i nadal mogą być wykorzystywane w klasach objętych reformą programową.

Nauczyciel ma prawo wyboru podręcznika spośród podręczników dopuszczonych do użytku szkolnego, zamieszczonych w wykazie podawanym do publicznej wiadomości na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej www.men.gov.pl.

Wykaz podręczników dopuszczonych do nauki języka białoruskiego jako języka mniejszości narodowej, do nauki własnej historii i kultury oraz podręczników będących w trakcie przygotowywania przedstawia się następująco:

Tabela nr 9

Podręczniki dopuszczone oraz będące w trakcie przygotowywania

Szkoła podstawowa	
I etap edukacyjny	Wawrzeniuk, A. Lemantar. Podręcznik do nauki języka białoruskiego dla klasy II szkoły podstawowej. Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży Uczących się Języka Białoruskiego AB-BA, nr dopuszczenia 634/2/2013
	Wawrzeniuk A. Scenariusze lekcji do nauki języka białoruskiego dla klasy I szkoły podstawowej. Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży Uczących się Języka Białoruskiego AB-BA Wawrzeniuk A. Kruhahod. Podręcznik do nauki języka białoruskiego dla klasy III szkoły podstawowej. Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży Uczących się Języka Białoruskiego AB-BA
	-
II etap edukacyjny	
Gimnazjum	
III etap edukacyjny	-
	-
	-
Szkoła ponadgimnazjalna	
IV etap edukacyjny	Sienkiewicz O. Radnaja litaratura. Literatura ojczysta. Podręcznik do białoruskiego literackiego i kulturalnego kształcenia dla uczniów klas I szkół ponadgimnazjalnych. Fundacja im. Księcia Konstantego Ostrogskiego, nr dopuszczenia 661/1/2013
	Grygoruk J., Radnaja Literatura, klasa II liceum ogólnokształcącego. Literatura wieku XIX i XX. Podręcznik do nauczania języka białoruskiego. Fundacja im. Księcia Konstantego Ostrogskiego (w trakcie opracowywania - plan na 2014 r.)
	Karczewski J. Radnaja Literatura, klasa III liceum ogólnokształcącego. Literatura współczesna. Podręcznik do nauczania języka białoruskiego. Fundacja im. Księcia Konstantego Ostrogskiego (w trakcie opracowywania - plan na 2014 r.)

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej

II.4.3. Finansowanie podręczników i książek pomocniczych dla mniejszości narodowych i etnicznych

Większość podręczników dla mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce to podręczniki niskonakładowe, o wysokich cenach jednostkowych. Finansowanie z budżetu państwa wydawania tych podręczników ma na celu wyrównanie szans uczniów należących do mniejszości, w stosunku do ogółu uczniów i udzielenie pomocy rodzicom w ponoszeniu zwiększonych, ponadprzeciętnych kosztów związanych z dodatkowymi zajęciami służącymi podtrzymywaniu tożsamości narodowej ich dzieci.

Zgodnie z art.13 ust.5 ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* podręczniki szkolne i książki pomocnicze do kształcenia uczniów w zakresie niezbędnym do podtrzymywania poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej mogą być dofinansowywane z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw oświaty i wychowania. Powyższy przepis, wprowadzony w 2003 r., spowodował

konieczność uściślenia zasad dofinansowywania podręczników dla mniejszości narodowych i etnicznych.

Ministerstwo Edukacji Narodowej finansuje wszystkie koszty związane z przygotowaniem, opracowaniem i wydaniem podręczników i książek pomocniczych przeznaczonych do kształcenia uczniów deklarujących przynależność do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym. Zakupione podręczniki i książki pomocnicze, przekazywane są do bibliotek szkolnych z przeznaczeniem do wykorzystania przez kolejne roczniki uczniów, natomiast od 2010 r. wersje elektroniczne poszczególnych tytułów, za zgodą wydawców, są zamieszczone na portalu edukacyjnym Scholaris. Dzięki temu nauczyciele i uczniowie mogą korzystać poza wydaniem podręczników w wersji tradycyjnej również z elektronicznej formy tych podręczników.

Ministerstwo Edukacji Narodowej ustala corocznie wykaz podręczników objętych finansowaniem, po przedstawieniu ofert przez wydawnictwa, biorąc pod uwagę zapotrzebowanie szkół na poszczególne tytuły podręczników ustalone przez kuratorów oświaty oraz możliwości finansowe ministerstwa.

W pierwszej kolejności dofinansowywane są podręczniki do nauczania języka mniejszości narodowej, historii i kultury oraz geografii państwa, z którego obszarem utożsamia się mniejszość narodowa, umożliwiające podtrzymywanie i rozwijanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej.

Zasady obowiązujące przy rozpatrywaniu wniosków o dofinansowanie podręczników zostały sprecyzowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu w ramach realizacji zaleceń pokontrolnych Najwyższej Izby Kontroli, po przeprowadzonej w 2004 r. kontroli funkcjonowania szkół mniejszości narodowych i etnicznych.

Zasady te przedstawiają się następująco:

1. Resort oświaty dofinansowuje podręczniki dopuszczone do użytku szkolnego na mocy odrębnych przepisów jako podręczniki dla mniejszości narodowych i etnicznych, przy czym w przypadku podręcznika do nauki języka mniejszości narodowej nie może on posiadać równocześnie drugiej kwalifikacji jako podręcznik do nauki tego języka jako obcego.
2. W pierwszej kolejności dofinansowywane są podręczniki, które:
   - są przeznaczone do nauczania języka mniejszości oraz własnej historii i geografii państwa, z którego obszarem kulturowym utożsamia się mniejszość narodowa,
   - są jedynym dostępnym tytułem w wykazie podręczników na poziomie danej klasy lub etapu nauczania,
   - nie przekraczają nakładu 1500 egz. w ramach jednorocznego zapotrzebowania, a ich cena jednostkowa przekracza o więcej niż 50% średnią cenę podręcznika do kształcenia ogólnego obecnego na rynku.
3. W drugiej kolejności dofinansowywane są książki pomocnicze (np. słowniki, poradniki metodyczne itp.).
4. Podręczniki stanowiące kolejną propozycję w ofercie dla danej klasy/etapu nauczania oraz podręczniki o cenie jednostkowej niższej, niż określona w p.2 mogą być dofinansowywane po wydaniu wszystkich pozycji niezbędnych do nauczania języka dla poszczególnych poziomów nauczania, których brak jest obecnie w wykazie podręczników dla mniejszości narodowych i etnicznych.

Opracowując powyższe zasady Ministerstwo Edukacji Narodowej kierowało się założeniem, że celem dofinansowania podręczników dla mniejszości narodowych i etnicznych jest udzielenie pomocy rodzicom w ponoszeniu zwiększonych,

ponadprzeciętnych kosztów związanych z dodatkowymi zajęciami służącymi podtrzymaniu tożsamości narodowej ich dzieci.

II.4.4. Rzeczoznawcy

Warunkiem dopuszczenia do użytku szkolnego programów i podręczników szkolnych jest uzyskanie pozytywnych opinii merytoryczno-dydaktycznych sporządzonych przez rzeczoznawców. W celu realizacji powyższej procedury do recenzowania programów i podręczników zostali powołani urzędowi rzeczoznawcy, których listy są dostępne na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej www.men.gov.pl

Warunki, jakie muszą spełniać osoby wpisywane na listę rzeczoznawców do spraw programów oraz listę rzeczoznawców do spraw podręczników zostały określone przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 r. w *sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników* (Dz. U. z 2012 r., poz. 752).

Rekomendacji kandydatów na rzeczoznawców do spraw podręczników mogą udzielać stowarzyszenia naukowe, instytuty badawcze, jednostki naukowe Polskiej Akademii Nauk, Polskiej Akademii Umiejętności,

Listę rzeczoznawców do spraw podręczników języka białoruskiego zawiera załącznik nr 3.

II.5. System oceniania i egzaminowania

Przepisy dotyczące oceniania i egzaminowania uczniów zostały określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. *w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych* (Dz. U. Nr 183, poz. 562, z późn. zm.).

Począwszy od roku szkolnego 2004/2005 wszedł w życie przepis, zgodnie z którym uczniowie klas z nauczaniem w języku mniejszości narodowej (jako wykładowym) mogą przystępować do sprawdzianów po szkole podstawowej, egzaminu po gimnazjum lub odpowiedniej jego części, organizowanych w tym języku.

II.6. Konkursy i olimpiada języka białoruskiego

Ważnym elementem podnoszenia jakości nauczania języka białoruskiego są konkursy przedmiotowe dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjów, organizowane przez Kuratorium Oświaty w Białymstoku oraz olimpiada języka białoruskiego dla uczniów szkół ponadgimnazajlnych, której dwudziestą edycję organizuje w roku szkolnym 2013/2014 Katedra Białorutenistyki Uniwersytetu Warszawskiego. Celem konkursów i olimpiady jest poszerzenie wiedzy z zakresu literatury, języka, kultury, nauki o społeczeństwie, a także poznawanie polsko-białoruskich związków literackich, językowych i kulturowych. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż olimpiada języka białoruskiego jest jedyną w Polsce organizowaną dla języka mniejszości narodowej.

II.7. Nauczyciele języka białoruskiego jako języka mniejszości narodowej (doradztwo metodyczne)

Informacja na temat nauczycieli języka białoruskiego zatrudnionych w różnych typach szkól, według poziomu wykształcenia.

Tabela nr 10

Nauczyciele języka białoruskiego jako języka mniejszości narodowej wg poziomu wykształcenia

l.p.	Poziom wykształcenia	Razem	Przedszkole*	SP	Gimnazjum	LO	Zespół
1.	Dyplom ukończenia studiów magisterskich i przygotowanie pedagogiczne	42	7	31	20	5	
2.	Dyplom ukończenia studiów magisterskich bez przygotowania pedagogicznego	1	-	1	-	-	
Razem		43					

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej
Uwaga. Część nauczycieli uczy języka białoruskiego zarówno w szkole podstawowej jak i w gimnazjum.
* dane Przedszkola Samorządowego Nr 14 z Polskim i Białoruskim Językiem Nauczania (za rok 2012/2013)

II.8. Rola organizacji pozarządowych białoruskiej mniejszości narodowej w oświacie białoruskiej.

Ważną rolę w systemie oświaty w Polsce w zakresie podtrzymywania poczucia tożsamości narodowej dzieci w wieku przedszkolnym i uczniów mniejszości białoruskiej odgrywał i odgrywa czynnik społeczny, a w tym białoruskie organizacje społeczne.

Po 1989 r., wraz z rozwojem sektora pozarządowego w Polsce, także w środowisku białoruskiej mniejszości narodowej, otworzyły się nowe możliwości współpracy organizacji białoruskich z placówkami oświatowo-wychowawczymi i organami prowadzącymi szkoły (jednostkami samorządu terytorialnego). Jako przykład może posłużyć społeczna inicjatywa z połowy lat 90. XX wieku organizacji w Białymstoku ciągu nauczania języka białoruskiego na wszystkich etapach ścieżki edukacyjnej od przedszkola do poziomu licealnego.

Białoruskie organizacje społeczne oferują dzieciom i młodzieży wiele zajęć edukacyjnych, organizując np.: chóry i zespoły muzyczne, zajęcia teatralne, muzyczne, recytatorskie, plastyczne, warsztaty dziennikarskie, zajęcia etnograficzne. Dzięki proponowanym formom pracy pozalekcyjnej i pozaszkolnej młode pokolenie Białorusinów w Polsce może rozwijać własne zainteresowania oraz zdobywać dodatkową wiedzę, nieobecną w obowiązującym programie nauczania i wychowania.

Organizacje społeczne aktywnie propagują ideę kultywowania tożsamości narodowej w lokalnych środowiskach białoruskich, a także pełnią ważną rolę integracyjną rodziców dzieci uczących się języka białoruskiego.

Ze względu na specyfikę funkcjonowania w systemie oświaty zagadnień związanych z podtrzymywaniem poczucia białoruskiej tożsamości dzieci w wieku przedszkolnym i uczniów, niezbędna jest współpraca organizacji społecznych z kierownictwami placówek oświatowo-wychowawczych i organami prowadzącymi szkoły, w ocenie organizacji pozarządowych polegająca m.in. na zapewnieniu im wpływu na wybór tychże kierowników (dyrektorów). Nieodzowna jest również bieżąca współpraca administracji oświatowej (rządowej i samorządowej) z organizacjami białoruskimi – w szczególności w zakresie nadzoru nad procesem nauczania języka białoruskiego, realizacji zagadnień z zakresu historii i geografii Białorusi oraz edukacji regionalnej.

Wypada też wspomnieć, że na początku lat 90. XX w. ze środowiska organizacji białoruskich wyszła inicjatywa programów edukacji międzykulturowej, skierowana do całej społeczności uczniowskiej byłego woj. białostockiego – bez względu na narodowość. Realizacja takich programów miałaby służyć przełamywaniu panujących stereotypów i przeciwdziałaniu nietolerancji wobec białoruskości, gdyż czynniki te po II wojnie światowej były jednymi z głównych przyczyn asymilacji Białorusinów zamieszkujących Białostocczyznę. Problem edukacji międzykulturowej stał się tematem dyskusji władz

województwa podlaskiego w związku z zaistniałymi w ostatnim czasie aktami nietolerancji, skierowanymi przeciwko mniejszości białoruskiej, takimi jak np. zniszczenie dwujęzycznych tablic w gminie Orla.

Organizacje pozarządowe powinny być jednym z podmiotów realizacji Strategii rozwoju oświaty mniejszości białoruskiej w Polsce. Udział środowiska białoruskiego w procesie nauczania i wychowania powinien być zauważany i wysłuchiwany przez administrację rządową i samorządową oraz znajdować wsparcie finansowe dla podejmowanych przez nie inicjatyw oświatowych. W obecnym systemie edukacyjnym w Polsce oferta organizacji pozarządowych dla dzieci i młodzieży białoruskiej stanowi w znacznym stopniu szansę na poznanie i rozwijanie własnej kultury i tożsamości narodowej.

III. Propozycje działań i rozwiązań – zalecenia

1. Rozwiązania docelowe

1. Model docelowy: zapewnienie ciągłości edukacyjnej w zakresie podtrzymywania tożsamości językowej i kulturowej od przedszkola do szkoły ponadgimnazjalnej w miejscowościach zamieszkałych przez mniejszość białoruską.
2. Model docelowy: utworzenie w Uniwersytecie w Białymstoku etnofilologii białoruskiej.
3. Model docelowy: cykliczne wydawanie fachowego, białoruskiego pisma oświatowego.

2. System zarządzania i finansowania oświaty

1. Ministerstwo Edukacji Narodowej rozważy opracowanie systemowego rozwiązania, dzięki któremu na nauczanie języka białoruskiego w przedszkolach przekazywane byłyby środki z budżetu państwa.
2. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji będzie corocznie publikowało na stronach internetowych opracowaną przez Ministerstwo Edukacji Narodowej informację na temat wysokości części oświatowej subwencji ogólnej przeznaczanej na realizację przez jednostki samorządów terytorialnych zadań związanych z nauczaniem języka białoruskiego.
3. Ministerstwo Edukacji Narodowej będzie prowadziło działania systemowe promujące nauczanie w języku białoruskim oraz w dwóch językach: polskim oraz języku białoruskim będącym drugim językiem nauczania, np. w ramach systemu finansowania oświaty.
4. Wówczas, kiedy nowelizowane będą przepisy oświatowe w zakresie przeprowadzania konkursu na stanowisko dyrektora szkoły, Ministerstwo Edukacji Narodowej zaproponuje wprowadzenie rozwiązania, dzięki któremu kandydat na dyrektora szkoły lub placówki publicznej umożliwiającej uczniom podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej będzie zobowiązany do zaprezentowania sposobu zorganizowania nauczania dla mniejszości narodowej, mniejszości etnicznej lub społeczności posługującej się językiem regionalnym, a komisja konkursowa przeprowadzająca konkurs na stanowisko dyrektora

takiej szkoły lub placówki będzie zobligowana do uwzględnienia powyższych zagadnień w ocenie spełniania warunków przez kandydata na dyrektora szkoły lub placówki. W przypadku ogłoszenia konkursu na stanowisko dyrektora szkoły lub placówki publicznej umożliwiającej uczniom podtrzymywanie poczucia białoruskiej tożsamości narodowej, Stowarzyszenie Na Rzecz Dzieci i Młodzieży Uczących się Języka Białoruskiego AB-BA, jako koordynator realizacji *Strategii rozwoju oświaty mniejszości białoruskiej w Polsce* ze strony mniejszości białoruskiej, będzie miało możliwość przekazywania swoich oczekiwań wobec kandydata na dyrektora, Kuratorium Oświaty i organowi prowadzącemu szkołę lub placówkę.

5. Realizując zapisy niniejszej Strategii należy zwrócić uwagę, że współdziałanie dyrektorów przedszkoli, szkół i placówek publicznych z organizacjami mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, o którym mowa w § 10 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej *w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym*, umożliwiającej uczniom podtrzymywanie poczucia białoruskiej tożsamości narodowej, oznaczać powinno m. in. konsultowanie przez dyrektorów przedszkoli, szkół i placówek publicznych umożliwiających uczniom podtrzymywanie poczucia białoruskiej tożsamości narodowej, kandydatów na nauczycieli języka białoruskiego ze Stowarzyszeniem Na Rzecz Dzieci i Młodzieży Uczących się Języka Białoruskiego AB-BA, jako koordynatorem realizacji *Strategii rozwoju oświaty mniejszości białoruskiej w Polsce* ze strony mniejszości białoruskiej.
6. Opracowując zasady postępowania w sprawach dotyczących udzielania dotacji, o których mowa w art. 18 ust. 3 ustawy *o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym*, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji zaproponuje wprowadzenie zapisu, zgodnie z którym w przypadku dotacji udzielanych na wydawanie czasopism preferowane będą zadania o charakterze edukacyjnym.
7.

3. Treści nauczania

1. W roku 2015 Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji przeprowadzi, w trybie ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536, z późn. zm.) otwarty konkurs ofert na opracowanie i wydanie książki „Historia Białorusinów Podlasia".
2. Realizując zapisy niniejszej *Strategii* należy zwrócić uwagę, że zapewnienie podtrzymywania kultury i tradycji regionalnej, o którym mowa w art. 13 ust. 4 ustawy *o systemie oświaty*, powinno oznaczać m. in. uwzględnianie wiedzy o białoruskiej mniejszości narodowej w szkołach województwa podlaskiego.

3. Realizując zapisy niniejszej *Strategii* należy zwrócić uwagę, że gwary i dialekty stanowią bogactwo każdego języka i nauka o nich powinna stanowić element nauki języka białoruskiego jako języka mniejszości.
4. Organizacje mniejszości białoruskiej - we współpracy z wydawcami – podejmą działania w celu opracowania nowych, zgodnych z obowiązującymi wymogami podręczników szkolnych, aż do skompletowania pełnej oferty dla wszystkich poziomów edukacyjnych.
5. Ministerstwo Edukacji Narodowej podejmie działania na rzecz zapewnienia środków na sfinansowanie opracowania, wydania i rozpowszechnienia podręczników do nauczania języka białoruskiego, własnej historii i kultury oraz geografii, które uzyskały dopuszczenie do użytku szkolnego.

4. Doradztwo metodyczne

Samorząd Województwa Podlaskiego oraz samorządy powiatów, w których prowadzone są szkoły z nauczaniem języka białoruskiego, podejmą działania w celu zapewnienia doradztwa metodycznego dla nauczycieli języka białoruskiego, kultury i historii białoruskiej oraz geografii Białorusi.

IV. Monitorowanie realizacji *Strategii*

W celu monitorowania realizacji *Strategii rozwoju oświaty mniejszości białoruskiej w Polsce*, korzystając z doświadczeń monitorowania realizacji dotychczas przyjętych Strategii, co najmniej raz w roku będzie się odbywało posiedzenie grupy monitorującej. Koordynatorem prac nad realizacją założeń *Strategii rozwoju oświaty mniejszości białoruskiej w Polsce* ze strony mniejszości białoruskiej będzie Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży Uczących się Języka Białoruskiego AB-BA.

Ustalenia grupy zostaną zapisane w formie protokołu, przekazanego następnie wszystkim zaproszonym i uczestnikom spotkania. W protokole z każdego spotkania grupy zostaną zapisane szczegółowe zobowiązania instytucji i osób zaangażowanych w realizację *Strategii*, propozycje działań oraz terminy ich realizacji. Podczas posiedzeń grupy monitorującej analizowane będą kolejne etapy realizacji *Strategii rozwoju oświaty mniejszości białoruskiej w Polsce.*

V. Załączniki

Załącznik Nr 1

Szkoły z językiem białoruskim w latach 2002/2003-2012/2013

Szkoły podstawowe z językiem białoruskim w latach 2002/2003-2012/2013

Szkoła podstawowa	Rok szkolny	Liczba uczniów ogółem w szkole	Liczba uczniów uczących się języka białoruskiego	Uwagi
m. Białystok				
Szkoła Podstawowa Nr 4 im. Sybiraków w Białymstoku	2002/2003	489	46	
	2003/2004	472	46	
	2004/2005	447	54	
	2005/2006	444	59	
	2006/2007	441	66	
	2007/2008	409	65	
	2008/2009	403	66	
	2009/2010	416	70	
	2010/2011	453	71	
	2011/2012	459	68	
	2012/2013	460	74	
	2013/2014	505	82	
Niepubliczna Szkoła Podstawowa św. Św. Cyryla i Metodego w Białymstoku	2007/2008	8	8	Prowadzona przez stowarzyszenie
	2011/2012	58	48	
	2012/2013	79	63	
	2013/2014	82	72	
pow. Białystok				
gm. Gródek				
Szkoła Podstawowa im. Partyzantów Braci M. i A. Chrzanowskich w Gródku	2002/2003	354	77	
	2003/2004	305	72	
	2004/2005	279	52	
	2005/2006	261	53	
	2006/2007	255	65	
	2007/2008	239	58	
	2008/2009	228	55	
	2009/2010	205	50	
	2010/2011	195	52	
	2011/2012	206	55	
	2012/2013	197	57	
	2013/2014	203	56	
Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Zalukach	2003/2004	45	20	
	2008/2009	28	23	
	2009/2010	29	20	
	2010/2011	22	22	
	2011/2012	21	21	
	2012/2013	23	23	
	2013/2014	28	28	
Szkoła Podstawowa im Władysława Syrokomli w Michałowie	2012/2013	265	77	
	2013/2014	257	67	
gm. Zabłudów				

Szkoła Podstawowa w Rybołach	2002/2003	43	38	Zlikwidowana w sierpniu 2007 r. dzieci przeszły do SP w Zabłudowie, w której nie kontynuowały nauki języka białoruskiego
	2003/2004	38	38	
	2004/2005	30	30	
	2005/2006	24	24	
	2006/2007	9	9	
pow. Bielsk Podlaski				
m. Bielsk Podlaski				
Szkoła Podstawowa Nr 3 w Bielsku Podlaskim / Zespół Szkół z DNJB w Bielsku Podlaskim	2002/2003	582	582	
	2003/2004	583	579	
	2004/2005	582	577	
	2005/2006	547	543	
	2006/2007	519	512	
	2007/2008	492	487	
	2008/2009	453	449	
	2009/2010	435	433	
	2010/2011	407	406	
	2011/2012	398	397	
	2012/2013	406	406	
	2013/2014	441	438	
gm. Bielsk Podlaski				
Szkoła Podstawowa w Augustowie / Zespół Szkół w Augustowie	2002/2003	168	76	
	2003/2004	153	64	
	2004/2005	160	56	
	2005/2006	173	62	
	2006/2007	172	62	
	2007/2008	170	55	
	2008/2009	165	50	
	2009/2010	199	59	
	2010/2011	182	46	
	2011/2012	172	44	
	2012/2013	168	55	
	2013/2014	175	58	
Szkoła Podstawowa w Chrabołach	2002/2003	80	33	Zlikwidowano w sierpniu 2009 r., dzieci przeszły do SP w Augustowie
	2003/2004	78	32	
	2004/2005	61	27	
	2005/2006	55	23	
	2006/2007	47	19	
	2007/2008	41	19	
	2008/2009	34	22	
gm. Orla				
Szkoła Podstawowa w Orli / Zespół Szkół w Orli	2002/2003	165	93	
	2003/2004	173	97	
	2004/2005	151	85	
	2005/2006	140	76	
	2006/2007	128	72	
	2007/2008	120	72	
	2008/2009	122	75	
	2009/2010	116	69	
	2010/2011	111	65	
	2011/2012	107	57	
	2012/2013	105	58	
	2013/2014	94	57	
pow. Hajnówka				
m. Hajnówka				
Szkoła Podstawowa Nr 1 w Hajnówce	2002/2003	145	21	
	2003/2004	69	11	
Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Władysława Jagiełły w Hajnówce / Zespół Szkół Nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi w Hajnówce	2002/2003	502	94	
	2003/2004	488	63	
	2004/2005	475	70	
	2005/2006	436	79	
	2006/2007	386	57	

	2007/2008	371	52	
	2008/2009	343	33	
	2009/2010	318	32	
	2010/2011	299	25	
	2011/2012	292	35	
	2012/2013	288	39	
	2013/2014	315	44	
Szkoła Podstawowa Nr 3 w Hajnówce	2002/2003	116	53	
	2003/2004	109	53	
	2004/2005	97	47	
	2005/2006	92	50	
	2006/2007	87	55	
	2007/2008	85	58	
	2008/2009	92	59	
	2009/2010	94	61	
	2010/2011	89	61	
	2011/2012	90	70	
	2012/2013	95	71	
	2013/2014	91	68	
Szkoła Podstawowa Nr 5 / Zespół Szkół Nr 1 w Hajnówce	2004/2005	498	49	
	2005/2006	460	40	
	2006/2007	418	36	
	2007/2008	379	38	
	2008/2009	363	35	
	2009/2010	336	27	
	2010/2011	311	14	
	2011/2012	303	18	
	2012/2013	323	33	
	2013/2014	315	26	
Szkoła Podstawowa Nr 6 / Zespół Szkół Nr 3 w Hajnówce	2002/2003	507	126	
	2003/2004	474	142	
	2004/2005	436	138	
	2005/2006	407	135	
	2006/2007	390	125	
	2007/2008	359	114	
	2008/2009	338	111	
	2009/2010	339	113	
	2010/2011	348	114	
	2011/2012	350	125	
	2012/2013	372	134	
	2013/2014	369	133	
gm. Białowieża				
Szkoła Podstawowa w Białowieży / Zespół Szkół w Białowieży	2011/2012	100	12	
	2013/2014	88	30	
gm. Czeremcha				
Szkoła Podstawowa w Czeremsze / Zespół Szkolno-Przedszkolny w Czeremsze	2002/2003	277	11	Od 1 września 2011 r. włączona w skład Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Czeremsze
	2003/2004	272	13	
	2004/2005	245	24	
	2005/2006	203	23	
	2006/2007	197	23	
	2007/2008	178	24	
	2008/2009	172	28	
	2009/2010	180	19	
	2010/2011	157	13	
	2011/2012	159	9	
	2012/2013	150	16	
	2013/2014	146	16	
gm. Czyże				
Szkoła Podstawowa w Czyżach / Zespół Szkół w Czyżach	2002/2003	84	81	
	2003/2004	90	89	
	2004/2005	91	90	

	2005/2006	107	107	
	2006/2007	93	93	
	2007/2008	82	81	
	2008/2009	82	82	
	2009/2010	87	84	
	2010/2011	77	75	
	2011/2012	77	77	
	2012/2013	70	70	
	2013/2014	70	60	
Szkoła Filialna w Klejnikach / Zespół Szkół w Czyżach	2002/2003	40	38	Zlikwidowana w sierpniu 2009 r., a dzieci przeniesione do Szkoły Podstawowej w Czyżach
	2003/2004	37	36	
	2004/2005	34	33	
	2005/2006	11	11	
	2006/2007	15	15	
	2007/2008	15	15	
	2008/2009	12	12	
gm. Dubicze Cerkiewne				
Szkoła Podstawowa w Dubiczach Cerkiewnych / Zespół Szkół w Dubiczach Cerkiewnych	2002/2003	98	87	
	2003/2004	92	80	
	2004/2005	89	82	
	2005/2006	82	77	
	2006/2007	80	74	
	2007/2008	77	68	
	2008/2009	78	65	
	2009/2010	65	62	
	2010/2011	62	58	
	2011/2012	62	58	
	2012/2013	63	59	
	2013/2014	63	60	
gm. Hajnówka				
Szkoła Podstawowa w Dubinach	2002/2003	119	63	
	2003/2004	119	65	
	2004/2005	121	64	
	2005/2006	127	66	
	2006/2007	137	63	
	2007/2008	127	65	
	2008/2009	120	49	
	2009/2010	119	49	
	2010/2011	108	44	
	2011/2012	110	43	
	2012/2013	98	48	
	2013/2014	104	54	
Szkoła Podstawowa w Nowokorninie	2002/2003	77	44	
	2003/2004	74	37	
	2004/2005	68	31	
	2005/2006	68	39	
	2006/2007	76	41	
	2007/2008	65	39	
	2008/2009	63	39	
	2009/2010	68	36	
	2010/2011	47	31	
	2011/2012	43	34	
	2012/2013	36	34	
	2013/2014	30	30	
Szkoła Podstawowa w Orzeszkowie	2002/2003	40	36	
	2003/2004	46	30	
	2004/2005	48	29	
	2005/2006	38	27	
	2006/2007	39	28	
	2007/2008	22	19	
	2008/2009	26	21	

	2009/2010	20	16	
Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Orzeszkowie	2010/2011	22	19	Prowadzona przez stowarzyszenie
	2011/2012	20	20	
	2012/2013	16	16	
	2013/2014	16	16	
gm. Kleszczele				
Szkoła Podstawowa w Kleszczelach / Zespół Szkół w Kleszczelach	2002/2003	185	39	
	2003/2004	178	41	
	2004/2005	166	41	
	2005/2006	152	41	
	2006/2007	147	37	
	2007/2008	139	34	
	2008/2009	123	28	
	2009/2010	113	23	
	2010/2011	108	20	
	2011/2012	110	23	
	2012/2013	98	23	
	2013/2014	90	24	
gm. Narew				
Szkoła Podstawowa im. Gen. Zygmunta Berlinga w Narwi	2002/2003	236	96	
	2003/2004	224	92	
	2004/2005	277	94	
	2005/2006	212	90	
	2006/2007	201	87	
	2007/2008	196	88	
	2008/2009	184	84	
	2009/2010	179	80	
	2010/2011	159	74	
	2011/2012	165	79	
	2012/2013	161	70	
	2013/2014	160	74	
Szkoła Filialna w Łosince / Szkoła Podstawowa w Narwi	2002/2003	15	11	
	2003/2004	15	10	
	2004/2005	14	9	
	2005/2006	9	9	
	2006/2007	7	7	
gm. Narewka				
Szkoła Podstawowa im. Aleksandra Wołkowyckiego w Narewce / Zespół szkół w Narewce	2002/2003	224	52	
	2003/2004	270	69	
	2004/2005	259	65	
	2005/2006	219	59	
	2006/2007	201	48	
	2007/2008	187	50	
	2008/2009	182	52	
	2009/2010	157	50	
	2010/2011	143	54	
	2011/2012	141	48	
	2012/2013	131	48	
	2013/2014	132	60	
Szkoła Podstawowa w Siemionówce	2002/2003	37	25	
	2003/2004	7	5	
Szkoła Podstawowa w Starym Lewkowie	2002/2003	53	19	
	2003/2004	15	9	
pow. Sokółka				
gm. Szudziałowo				
Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Powstań Narodowych w Szudziałowie	2010/2011	123	15	
	2011/2012	115	19	
	2012/2013	109	30	
	2013/2014	106	30	
Szkoła Podstawowa im. Adama	2004/2005	72	21	

Mickiewicza w Babikach	2005/2006	80	20	
	2006/2007	70	24	
	2007/2008	60	16	
	2008/2009	66	21	
	2009/2010	57	25	
	2010/2011	63	27	
	2011/2012	61	23	
	2012/2013	57	24	
	2013/2014	53	32	

Gimnazja z językiem białoruskim w latach 2002/2003-2012/2013

Szkoła gimnazjalna	Rok szkolny	Liczba uczniów ogółem w szkole	Liczba uczniów uczących się języka białoruskiego	Uwagi
m. Białystok				
Publiczne Gimnazjum nr 7 w Białymstoku	2005/2006	478	24	
	2006/2007	468	19	
	2007/2008	457	21	
	2008/2009	458	21	
	2009/2010	427	21	
	2010/2011	451	24	
	2011/2012	436	21	
	2012/2013	442	20	
	2013/2014	431	16	
Niepubliczne Gimnazjum św. św. Cyryla i Metodego w Białymstoku	2013/2014	10	9	Prowadzona przez stowarzyszenie
pow. Białystok				
gm. Gródek				
Gimnazjum w Gródku / Zespół Szkół w Gródku	2005/2006	197	36	
	2006/2007	177	31	
	2007/2008	178	26	
	2008/2009	172	26	
	2009/2010	158	23	
	2010/2011	142	36	
	2011/2012	123	32	
	2012/2013	125	42	
	2013/2014	112	37	
Gimnazjum im. dr. Leszka Nosa w Michałowie	2012/2013	157	41	
	2013/2014	152	39	
pow. Bielsk Podlaski				
m. Bielsk Podlaski				
Gimnazjum Nr 3 w Bielsku Podlaskim / Zespół Szkół z DNJB w Bielsku Podlaskim	2006/2007	337	335	
	2007/2008	330	329	
	2008/2009	328	326	
	2009/2010	292	287	
	2010/2011	284	279	
	2011/2012	254	251	
	2012/2013	247	247	
	2013/2014	228	227	
gm. Bielsk Podlaski				
Gimnazjum w Augustowie / Zespół Szkół w Augustowie	2005/2006	214	47	
	2006/2007	203	39	
	2007/2008	192	44	
	2008/2009	174	35	
	2009/2010	173	34	
	2010/2011	166	24	
	2011/2012	171	25	
	2012/2013	169	27	

	2013/2014	155	27	
gm. Orla				
Gimnazjum w Orli / Zespół Szkół w Orli	2005/2006	207	42	
	2006/2007	96	39	
	2007/2008	89	40	
	2008/2009	77	33	
	2009/2010	78	40	
	2010/2011	63	34	
	2011/2012	66	33	
	2012/2013	50	20	
	2013/2014	54	18	
pow. Hajnówka				
m. Hajnówka				
Gimnazjum Nr 2 w Hajnówce	2006/2007	238	80	
	2007/2008	232	83	
	2008/2009	222	90	
	2009/2010	201	75	
	2010/2011	180	57	
	2011/2012	159	41	
	2012/2013	144	36	
	2013/2014	138	25	
Gimnazjum nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi / Zespół Szkół Nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi w Hajnówce	2005/2006	234	24	
	2006/2007	228	15	
	2007/2008	198	13	
	2009/2010	172	11	
	2010/2011	179	7	
	2011/2012	153	7	
	2012/2013	138	8	
	2013/2014	113	2	
Gimnazjum z Dodatkową Nauką Języka Białoruskiego / Zespół Szkół z Dodatkową Nauką Języka Białoruskiego w Hajnówce	2005/2006	174	174	
	2006/2007	174	174	
	2007/2008	172	172	
	2008/2009	164	257	
	2009/2010	163	163	
	2010/2011	159	159	
	2011/2012	177	177	
	2012/2013	184	184	
	2013/2014	156	156	
gm. Białowieża				
Publiczne Gimnazjum w Białowieży / Zespół Szkolno-Przedszkolny w Białowieży	2011/2012	72	8	
	2012/2013	68	9	
	2013/2014	51	6	
gm. Czyże				
Publiczne Gimnazjum w Czyżach / Zespół Szkół w Czyżach	2005/2006	58	52	
	2006/2007	61	59	
	2007/2008	58	58	
	2008/2009	57	57	
	2009/2010	54	54	
	2010/2011	55	54	
	2011/2012	52	52	
	2012/2013	49	49	
	2013/2014	40	40	
gm. Dubicze Cerkiewne				
Publiczne Gimnazjum w Dubiczach Cerkiewnych / Zespół Szkół w Dubiczach Cerkiewnych	2006/2007	43	34	
	2007/2008	39	33	
	2008/2009	47	40	
	2009/2010	52	43	
	2010/2011	51	42	
	2011/2012	41	36	
	2012/2013	37	33	
	2013/2014	31	29	
gm. Hajnówka				

Publiczne Gimnazjum przy Zespole Szkół w Dubinach	2005/2006	111	37	
	2006/2007	114	42	
	2007/2008	103	46	
	2008/2009	112	37	
	2009/2010	105	37	
	2010/2011	106	37	
	2011/2012	91	42	
	2012/2013	83	39	
	2013/2014	62	42	
gm. Kleszczele				
Gimnazjum w Kleszczelach / Zespół Szkół w Kleszczelach	2006/2007	90	22	
	2007/2008	86	18	
	2008/2009	87	12	
	2009/2010	82	11	
	2010/2011	74	8	
	2011/2012	63	9	
	2012/2013	61	7	
	2013/2014	63	7	
gm. Narew				
Gimnazjum im. Abp. gen. dyw. Mirona Chodakowskiego w Narwi	2006/2007	122	37	
	2007/2008	116	34	
	2008/2009	120	31	
	2009/2010	119	31	
	2010/2011	124	35	
	2011/2012	100	28	
	2012/2013	93	27	
	2013/2014	75	22	
gm. Narewka				
Publiczne Gimnazjum w Narewce / Zespół Szkół w Narewce	2006/2007	153	43	
	2007/2008	39	40	
	2008/2009	57	33	
	2009/2010	115	29	
	2010/2011	103	27	
	2011/2012	92	28	
	2012/2013	74	25	
	2013/2014	68	29	

Szkoły ponadgimnazjalne z językiem białoruskim w latach 2002/2003-2012/2013

Szkoła gimnazjalna	Rok szkolny	Liczba uczniów ogółem w szkole	Liczba uczniów uczących się języka białoruskiego	Uwagi
m. Białystok				
III Liceum Ogólnokształcące w Białymstoku	2007/2008	851	17	
	2008/2009	848	19	
	2009/2010	825	13	
	2010/2011	871	8	
	2011/2012	874	13	
	2012/2013	889	13	
	2013/2014	822	16	
pow. Bielsk Podlaski				
m. Bielsk Podlaski				
II Liceum Ogólnokształcące z Białoruskim Językiem Nauczania w Bielsku Podlaskim	2006/2007	444	444	
	2007/2008	431	431	
	2008/2009	420	420	
	2009/2010	424	424	
	2010/2011	399	399	
	2011/2012	385	385	
	2012/2013	361	361	
	2013/2014	336	336	

pow. Hajnówka				
m. Hajnówka				
II Liceum Ogólnokształcące z Dodatkową Nauką Języka Białoruskiego w Hajnówce	2005/2006	376	376	
	2006/2007	366	366	
	2007/2008	356	356	
	2008/2009	342	342	
	2009/2010	352	352	
	2010/2011	346	346	
	2011/2012	350	350	
	2012/2013	329	329	
	2013/2014	320	320	

Załącznik Nr 2

Rys historyczny szkolnictwa z językiem białoruskim
(opracowany na podstawie tekstu przesłanego przez mniejszość białoruską)

Powszechne szkolnictwo polskie i białoruskie na Białostocczyźnie zaczęło powstawać dopiero w okresie I wojny światowej, kiedy niemieckie władze okupacyjne wprowadziły sprzyjającą politykę narodowościową na zachodnich terenach imperium rosyjskiego. Na tworzenie się sieci szkół białoruskich znaczący wpływ wywarło tzw. „bieżeństwo", czyli masowa ewakuacja na wschód w sierpniu 1915 r. głównie prawosławnej ludności białoruskiej i pierwsza fala jej powrotów w 1918 r. Dlatego w latach 1916-1918 utworzono szkoły białoruskie tylko w nielicznych miejscowościach: Białymstoku, Doratynce, Trześciance i Tyniewiczach Wielkich (gm. Narew), Grabowcu (gm. Dubicze Cerkiewne), Krynkach, Nowosadach (gm. Hajnówka), Morzu (gm. Czyże), Olszy (gm. Dąbrowa Białostocka), Słoji (gm. Szudziałowo), Studziankach (gm. Supraśl), Starym Lewkowie (gm. Narewka). Jednakże już w 1919 r. władze polskie, które po wycofaniu się wojsk niemieckich przejęły kontrolę nad Białostocczyzną, w trybie zarządzeń administracyjnych zlikwidowały szkoły białoruskie.

Brak w okresie międzywojennym na Białostocczyźnie szkolnictwa białoruskiego spowodował, iż Białorusini w końcu lat trzydziestych XX w. byli społecznością bardzo słabo edukowaną.

Zasadnicze zmiany w organizacji systemu szkolnego na Białostocczyźnie nastąpiły w końcu 1939 r., po zajęciu regionu przez ZSRR i dołączeniu do Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. We wsiach utworzono wówczas sieć szkół białoruskich. W Białymstoku utworzono Instytut Pedagogiczny, którego zadaniem było przygotowanie kadry nauczycielskiej. Działający dwa lata model szkolnictwa radzieckiego miał cel ideologiczny, którym było uformowanie „człowieka radzieckiego", jednak na poziomie podstawowym dawał młodym Białorusinom podstawy wiedzy w języku ojczystym.

W okresie okupacji niemieckiej na Białostocczyźnie działało na wpół legalnie kilkadziesiąt elementarnych szkółek białoruskich, gdyż lokalne władze cywilne pozwoliły tworzyć prywatne placówki utrzymujące się na koszt rodziców.

Z chwilą likwidacji na Białostocczyźnie okupacji niemieckiej w lipcu 1944 r. rozpoczęło się odradzanie życia społecznego i w wielu miejscowościach ludność polska i białoruska spontanicznie zaczęła organizować szkoły. Według Jerzego Turonka we wrześniu 1944 r. na terenach będących pod władzą Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego istniały 93 powszechne szkoły z językiem białoruskim: 81 z językiem wykładowym, 9 dwujęzycznych polsko-białoruskich i 3 z językiem białoruskim jako jeden z przedmiotów. Natomiast w ramach szkolnictwa ponadpodstawowego zostały utworzone 3 białoruskie gimnazja: w Białymstoku, Bielsku Podlaskim i Hajnówce, oraz jedno liceum w Bielsku Podlaskim. Jednakże władze bardzo szybko zlikwidowały te placówki. Już w sierpniu 1945 r. nie wyrażono zgody na działalność gimnazjum hajnowskiego, a w czerwcu 1947 r. znikły już nieliczne ostanie podstawówki białoruskie.

Dopiero decyzja centralnego kierownictwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej z końca czerwca 1949 r. dała możliwość odtworzenia szkolnictwa białoruskiego, które działałoby w ramach ogólnokrajowego systemu edukacji. W czasie przerwy wakacyjnej, pod wpływem wytycznych Ministerstwa Oświaty, przeprowadzono we wschodniej Białostocczyźnie pośpieszną akcję przygotowawczą i już od września 1949 r. rozpoczęły pracę 24 szkoły podstawowe z białoruskim językiem wykładowym (21 w ówczesnym pow. bielskim, 2 w pow. białostockim i 1 w pow. sokólskim). Uczyło się w nich ok. 2100 dzieci. Ponadto władze oświatowe wykazywały, że do 10 placówek wprowadzono język białoruski jako przedmiot, na który uczęszczało ok. 1400 uczniów. Od września 1949 r. w Bielsku

Podlaskim i Hajnówce rozpoczęły działalność dwa licea ogólnokształcące z białoruskim językiem nauczania. Powołanie do życia średnich szkół białoruskich miało wyraźny cel propagandowy. Władzom zależało na tym, by „uspokoić ludność białoruską, zwalczyć jej uprzedzenia" – jak to motywowało wojewódzkie kierownictwo PZPR. Władze polityczne chciały „przekonać ludność szkół wiejskich, że po ukończeniu szkoły białoruskiej 7-klasowej uczniowie tych szkół będą mogli dalej się uczyć w szkole średniej białoruskiej". Wyraźnym zamiarem kierownictwa partyjnego było tworzenie szkół białoruskich na wsi, co wpisywało się w politykę rolną państwa, w której jako główne zadanie wskazano uspółdzielczenie rolnictwa. Miało to być zachętą dla ludności białoruskiej, sposobem na przeciągnięcie tej mniejszości narodowej na stronę „władzy ludowej". W pełni kontrolowane szkolnictwo stanowiło doskonały instrument realizacji polityki państwa. Za takim wnioskiem przemawia też wprowadzenie na początku lat pięćdziesiątych XX w. języka białoruskiego do klas licealnych Państwowej Szkoły Podstawowej i Liceum Ogólnokształcącego w Michałowie. Podobnie było także z utworzeniem klas z językiem białoruskim w Liceum Pedagogicznych w Bielsku Podlaskim (działało w latach 1950-1971) i Liceum dla Wychowawczyń Przedszkoli z Białoruskim Językiem Nauczania w Bielsku Podlaskim (działało w latach 1951-1957). Do końca lat pięćdziesiątych XX w. powstała sieć szkół z językiem białoruskim obejmująca pięć wschodnich powiatów woj. białostockiego: białostocki, bielski, hajnowski, siemiatycki i sokólski. W tym czasie następowała już tendencja odchodzenia od wykładowego języka na rzecz przedmiotu „język białoruski". Zmiany te ukazuje poniższa tabela.

Typ szkoły	1952		1955		1958	
	Szkół	Uczniów	Szkół	Uczniów	Szkół	Uczniów
Szkoły podstawowe z białoruskim językiem nauczania	66	5.742	58	4.633	47	3.369
Szkoły podstawowe z polskim językiem nauczania i przedmiotem język białoruski	87	5.972	111	6.284	126	6.452
Ogółem	153	11.714	169	10.917	173	9.821

Należy zauważyć, iż nie wprowadzono języka białoruskiego do żadnej szkoły w Białymstoku – stolicy województwa. Miało to swój negatywny wpływ na obecność języka białoruskiego w szkolnictwie powiatu białostockiego i sokólskiego, w których najszybciej zaprzestano prowadzenia innych zajęć w tym języku, a w pow. sokólskim nawet zaprzestawano prowadzić zajęcia języka białoruskiego, który na wsi funkcjonował jako „mowa prosta".

Ta część szkolnictwa polskiego, w której funkcjonował język białoruski, od samego początku, czyli od września 1949 r., borykała się z podstawowymi problemami: brakiem profesjonalnej kadry nauczycielskiej, brakiem podręczników i pomocy naukowych, istniejącymi złymi warunkami lokalowymi. Ponadto powszechna wówczas była organizacja pracy w szkołach w klasach łączonych. W tak niesprzyjających warunkach wystarczyła więc tylko zmiana polityki narodowościowej dokonana na początku lat siedemdziesiątych XX w., kiedy do władzy w Polsce doszła ekipa Edwarda Gierka, by dziesięciolecie stagnacji lat sześćdziesiątych przemieniło się w dotkliwy kryzys. Zainicjowało ten kryzys pismo z Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z lutego 1971 r., będące reakcją na podanie rodzica – osadnika narodowości polskiej, który przybył do Nowego Berezowa i podjął pracę w tamtejszym Państwowym Gospodarstwie Rolnym. Ministerstwo wprowadziło wówczas zasadę organizacji nauki języka białoruskiego na podstawie corocznie składanych przez rodziców deklaracji. Wprowadzenie obowiązku wypełnienia corocznych deklaracji oraz

marginalizacja roli samych zajęć z języka białoruskiego ze strony Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, doprowadziły w ciągu kilku lat do upadku nauczania języka białoruskiego w szkołach Białostocczyzny. Do likwidacji sieci szkół z językiem białoruskim w niektórych gminach przyczyniła się także realizacja reformy oświatowej i tworzenie tzw. szkół zbiorczych, gdyż wraz z zamykaniem małych placówek i przenoszeniem dzieci do wspomnianych szkół zbiorczych, nie umożliwiano im kontynuowania nauki języka białoruskiego. W efekcie w roku szkolnym 1975/76 język białoruski był nauczany tylko w 63 szkołach podstawowych i uczyło się go 4.460 dzieci. A pięć lat później placówki takie pozostały jedynie w 41 miejscowościach leżących na terenie byłych trzech powiatów: białostockiego – 2 szkoły z 98 uczniami, bielskiego – 14 szkół z 1.296 uczniami i hajnowskiego – 25 szkół z 2.036 uczniami. Na terenie byłych powiatów siemiatyckiego i sokólskiego zaprzestano nauczania języka białoruskiego. W latach siedemdziesiątych XX w. w miarę ustabilizowana sytuacja istniała tylko w dwu liceach z językiem białoruskim w Bielsku Podlaskim i Hajnówce, do których uczęszczało corocznie przeciętnie około siedmiuset uczniów. Chociaż i na tym poziomie edukacji nastąpiła redukcja, gdyż w 1974 roku przerwano nauczanie języka białoruskiego w Liceum Ogólnokształcącym w Michałowie.

Rewolucja „Solidarności" w 1980 r. spowodowała, iż działacze Białoruskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego odważyli się wysunąć pod adresem władz pewne postulaty w celu poprawy sytuacji nauczania języka białoruskiego. Jednak stan wojenny przerwał tę inicjatywę środowiska białoruskiego i dopiero zmiana systemu politycznego w Polsce po 1989 r. otworzyła nowy etap nauczania języka białoruskiego w polskich szkołach.

Załącznik Nr 3

Lista rzeczoznawców do spraw podręczników języka białoruskiego

1.	dr. Jadwiga GŁUSZKOWSKA-BABICKA Rekomendacja: Uniwersytet Warszawski Adres do korespondencji: ul. Słoneczna 11, 05-520 KONSTANCIN- JEZIORNA Telefon: (22) 756-43-57 e-mail: jaglusz@uw.edu.pl
2.	dr. Teresa CHYLAK-SCHRODER Rekomendacja: Uniwersytet Warszawski Adres do korespondencji: ul. Żabie Oczko 1 m. 8, 05-822 MILANÓWEK Telefon: (22) 724-94-00
3.	prof. dr hab. Mieczysław JACKIEWICZ Rekomendacja: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Adres do korespondencji: ul. Żołnierska 12B m. 37, 10-559 OLSZTYN Telefon: 665 399 615 e-mail: mjackiewicz@gmail.com
4.	dr. Teresa JASIŃSKA-SOCHA Rekomendacja: Uniwersytet Warszawski Adres do korespondencji: ul. Opaczewska 42 m. 62, 02-372 WARSZAWA Telefon: (22) 823-76-07 e-mail: tjasińsk@uw.edu.pl
5.	prof. dr hab. Michał KONDRATIUK Rekomendacja: Białoruskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Adres do korespondencji: ul. Conrada 18 m. 265, 15-325 BIAŁYSTOK Telefon: 745-73-77
6.	dr. Nadzieja PANASIUK Rekomendacja: Uniwersytet Warszawski Adres do korespondencji: ul. Dembego 17A m. 36, 02-796 WARSZAWA Telefon: (22) 649-12-53 e-mail: nadpal@wp.pl
7.	mgr Tamara RUSACZYK Rekomendacja: Zespół Placówek Doskonalenia Nauczycieli Białystok Adres do korespondencji: ul. Poświętna 13 m. 10, 17-100 BIELSK PODLASKI e-mail: tamara.rusaczyk@wp.pl